

#9 Perspectiva de futur

Treballar el futur com a element temporal clau. Pensar, aprendre i imaginar futurs possibles, probables i desitjables, més justos i inclusius.

La construcció dels futurs individuals i col·lectius hauria de ser una de les principals finalitats de l'ensenyament de les ciències socials (Anguera i Santisteban, 2012). El futur com a element temporal clau, ha de ser present de manera explícita i que es pugui pensar-lo, d'imaginar-lo i valorar-lo des del compromís i l'esperança de que esdevingui més just i inclusiu.

Educar per al futur requereix, per una banda, reconèixer la seva condició d'incert, la impossibilitat de conèixer-lo o endevinar-lo però ressaltant la possibilitat de projectar-lo, preveure'l, imaginar-lo i, sobretot, construir-lo. Per altra, vincular-lo a la formació per a l'acció i la participació.

En els manuals analitzats per l'Observatori de llibres de text, apareixen projeccions de futur sobretot en els continguts relacionats amb les matèries primeres i el medi ambient. Caldria també projectar la perspectiva de futur en totes les altres temàtiques, posant el focus en models socials, econòmics i ideològics, entre d'altres (ICIP-ECP, 2017). També és important treballar la relació entre els futurs individuals i els col·lectius, ja que sovint els i les joves els projecten de manera totalment desvinculada.

La consciència històrica, que relaciona el passat, el present i el futur, no és suficient per poder tenir una perspectiva de futur. Cal abordar-lo de manera explícita, imaginant futurs possibles, probables i desitjables (Slaughter, 1988), facilitant models imaginatius que permetin crear nous futurs possibles (Guldi i Armitage, 2016). Futurs que no siguin una continuació del present i que no reproduïxin les distopies mostrades en pel·lícules, llibres, sèries i altres mitjans: que siguin futurs inimaginats (Sardar i Sweeney, 2016) construïts a partir del compromís i la defensa dels drets humans, i que lluitin contra "l'experiència que tot és possible però que no podem fer res" (Garcés, 2002). En aquest sentit, és important que els continguts tinguin perspectiva de futur, però també que les activitats estiguin enfocades a l'acció.

L'educació ha de permetre als alumnes entendre que són agents de canvi i que el futur es construeix conjuntament. I que, per construir-lo, primer cal imaginar-lo. Cal que ens preguntem: fins a quin punt aquests materials permeten a l'alumnat comprometre's en la construcció d'un futur més just?

Què podem fer?

- Treballar la consciència històrica
- Tenir en compte els futurs del passat
- Incloure models alternatius (socials, econòmics, familiars, polítics, etc) que permetin imaginar nous futurs possibles
- Incrementar les activitats de pensament creatiu i d'imaginació i construcció de futurs probables, possibles i desitjables

Com ho podem fer?

- Començant les unitats a partir de preguntes sobre els reptes de futur
- Utilitzant fonts diverses que projectin models de futur diferents
- Investigant i reflexionant sobre els valors, les creences i el coneixement propis i de la societat
- Convertint els problemes socials locals i globals en els temes a partir dels quals proposar canvis de models
- Transformant les relacions educatives
- Incrementant les activitats que demanin construcció d'opinió
- Inclouent activitats que requereixin discussió i debat sobre models de futur
- Inclouent activitats que convidin a la presa de decisions i a l'acció en aspectes quotidians

Imatge 26. Com projectem el futur del planeta?

Describe the dimension of the problem.

Recull les obligacions dels estats envers les emissions de gasos contaminants (perspectiva de drets).

Descrue diverses
conseqüències del
canvi climàtic.

Identifica els països que més contaminació generen.

14
CONFLICTES AL MÓN ACTUAL

8 El conflicte ecològic

Com a conseqüència del ràpid desenvolupament demogràfic i econòmic, la humanitat s'enfronta en l'actualitat amb greus problemes mediambientals que, a diferència del passat, tenen una repercussió global.

El canvi climàtic

El canvi climàtic és el procés d'escalfament global de la Terra a causa de l'emissió a l'atmosfera de gasos derivats de l'activitat ramadera i del consum de combustibles fòssils (petroli, carbó i gas natural). Durant el segle xx, la temperatura mitjana de la superfície de la Terra va augmentar 0,6 °C.

Tanmateix, segons l'IPCC de l'ONU (Grup Intergovernamental d'Experts per al Medi Ambient), aquest augment continuarà durant el segle xxi, amb conseqüències com ara el retrocés dels gels polars, la submersió de moltes zones costaneres per l'augment del nivell del mar, el desplaçament cap al nord de la zona neta per temperatures moderades i l'increment de determinats fenòmens catastròfics (huracans, inundacions, onades de calor, sequeres...), uns canvis que probablement provocaran l'emigració de milers de refugiats mediambientals.

La solució per al canvi climàtic passa per la reducció de les emissions de gasos d'efecte hivernacle (l'ent servir mitjans de transport no contaminants, desenvolupant energies netes com l'eòlica o la solar, etc.).

El 1997, la convenció sobre el canvi climàtic celebrada a Kioto (Japó) va establir per als països rics, causants del problema, una reducció del 5,2% de les emissions en relació als nivells de 1990. L'objectiu, del tot insuficient i que s'havia d assolir pels volts de 2008-2012, no es va complir ni de bon tros.

Tanmateix la conferència de l'ONU celebrada a Bali (Indonèsia) el 2007 va acordar seguir que tots els països del món (inclosos la Xina, l'Índia i, per primera vegada, els Estats Units) es comprometessin a negociar un nou tractat mundial el 2009 per mirar de reduir a la meitat de cara al 2050 els gasos causants del problema.

Dintre les conseqüències del canvi climàtic hi ha l'increment de determinats fenòmens catastròfics com: inundacions, onades de calor i sequeres.

Altres reptes ecològics

Apart del canvi climàtic, hi ha altres problemes ecològics més preocupants. Tanmateix, n'hi ha molts altres:

- La desaparició de l'ozó de l'atmosfera, que es va fer evident a la dècada de 1980. La prohibició dels gasos CFC arran de la signatura del protocol de Montreal (1989) ha permès redreçar el problema.
- La pluja àcida, que és resultat de la concentració de sofre a l'atmosfera i que deteriora la massa vegetal, els sòls, les aigües i el patrimoni històric-artístic.
- La contaminació de les aigües (tant continentals com marines) a conseqüència de l'abocament de substàncies tòxiques. Les aigües dolces contenen, a més, pateixen una gran pressió humana que esgota el cabal dels rius i els aquífers.
- La desertització, deguda, a banda de l'augment de les temperatures del planeta, a la sobreexplotació agrícola dels sòls, el pasturatge excessiu, la tala intensiva de llenya i els incendis forestals.
- La pèrdua de biodiversitat, és a dir, la ràpida extinció de moltes espècies vegetals i animals a conseqüència de l'activitat humana. La destrucció del bosc tropical és la pitjor amenaça per a la biodiversitat, ja que aquest hàbitat conté més de la meitat de les plantes i els animals coneguts.

davant d'aquesta enorme agressió dels sistemes naturals, moltes veus posen en dubte el model econòmic actual, totalment insostenible, que dona prioritat al creixement i al consum per damunt de la qualitat de vida de les persones i del deure ètic de conservar per a les generacions futures un planeta habitable.

L'emissió de CO₂ ha provocat desastres ecològics com la pluja àcida.

Activitats de comprensió

- Explica deu accions per lluitar contra el canvi climàtic (pots consultar el web del racó TIC).
- Quina importància va tenir la cimera de Bali?
- A banda del canvi climàtic, quins són els altres problemes mediambientals a què s'enfronta la humanitat?

MAXIMS EMISSIONS DE CO₂ EL 2004

Països	Milions de tones
EUA	706760
Rússia	2 024,20
Japó	1 356,20
Alemanya	1 015,30
Canadà	758,10
Regne Unit	665,30
Itàlia	582,50
França	562,60
Àustria	529,20
Espanya	427,90

font: El País.

- Mostrar dades amb projeccions d'emissions, de pujada de les temperatures, de pujada del nivell del mar, etc.
- Convidar a imaginar models diferents de producció, de consum i de vida per revertir els danys infringits al planeta.

Demana identificar propostes d'acció per mitigar les emissions.

Són pocs els casos en què es demana pensar en el futur d'un sistema polític. En el cas de la Unió Europea, però, diferents manuals es plantegen els reptes del present i del futur.

#9 Perspectiva de futur

Inicia la unitat amb preguntes que identifiquen els reptes.

Anticipa una possible ampliació a nous membres de la UE.

Identifica reptes com la crisi econòmica, les creixents desigualtats la desconfiança entre els països-membre com a reptes a tenir en compte.

7. El futur de la Unió Europea

△ Celebració de la incorporació de Croàcia a la UE, a Zagreb, al juliol del 2013. El president croat, Ivo Josipović, rep una samarreta amb el nombre 28 de mans de Dalia Grybauskaitė, presidenta de Lituània.

△ Dies de l'any 2011 el Govern turc ha incrementat les restriccions sobre la llibertat d'expressió i de premsa, i sobre l'ús d'Internet. L'any 2013 van esclatar al parc Taksim (Istanbul) fortes protestes antigovernamentals que han rebut el suport de bona part de la població turca.

△ Edifici de Caja Madrid, avui propietat de Bankia, a Madrid. El sistema bancari espanyol va ser rescatat el 2012 amb un crèdit de la Unió Europea per valor de 100.000 milions d'euros.

Avui, la Unió Europea ha d'afrontar uns reptes difícils: d'una banda, ha d'aclarir si vol continuar el procés de creixement territorial amb l'adhesió de nous estats; de l'altra, ha de fer front a la crisi econòmica.

7.1. L'ampliació de la Unió Europea

Com hem estudiat, la Unió Europea ha anat creixent des de la seva fundació l'any 1957 fins a l'actualitat, ha passat de només 6 estats als 28 actuals. Els primers països que van constituir la CEE pertanyien a l'Europa occidental, però amb les successives ampliacions es van anar afegint estats mediterranis, centreeuropeus, bàltics i orientals.

L'ampliació, però, no és una cosa senzilla, atès que els nous estats membres s'han de comprometre a mantenir uns principis d'organització política (democràcia plena, respecte pels drets humans) i econòmica (nivells moderats de deute, de déficit públic i d'inflació, i respecte per les normes econòmiques de la UE).

Croàcia ha estat el darrer país que s'ha incorporat a la Unió, però a la llista d'espera n'hi ha d'altres. **Turquia, Sèrbia, Montenegro, Macedònia i Islàndia** són candidats oficials, i **Albània** n'ha sol·licitat l'adhesió.

La incorporació de nous socis planteja greus problemes. El cas més conflictiu és **Turquia**, ja que en aquest país no es donen totes les garanties democràtiques exigides –la minoria **kürda** és discriminada i la democràcia no està del tot consolidada–, l'**islamisme radical** cada cop és més fort i, a més, té un greu conflicte amb Grècia i Xipre.

D'altra banda, no es pot oblidar que el seu potencial humà és molt gran (74 milions d'habitants), fet que situaria aquest país en una posició molt influent en la UE –seria el segon país més poblat després d'Alemanya–. Les reticències europees per la incorporació de Turquia han fet que també un nombre de turcs cada vegada més gran siguin contraris a l'adhesió a la Unió.

7.2. La crisi econòmica

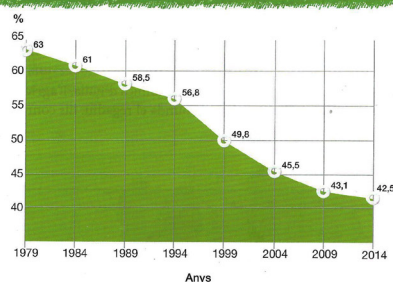
Els estats que formen la UE han viscut els efectes de la crisi econòmica i financera. Els països més afectats han estat **Grècia, Portugal, Irlanda, Xipre i Espanya**. Els quatre primers han estat intervinguts per la UE; això vol dir que el Banc Central Europeu i el Fons Monetari Internacional han hagut d'injectar enormes quantitats de diners per evitar-ne la fallida econòmica. A canvi dels ajuts, aquests països han hagut d'aplicar mesures molt dràstiques, com ara l'acomodament d'empleats públics, la

reducció salarial, les retallades en sanitat, ensenyament i serveis socials, i, en general, la disminució de la despesa pública.

En el cas d'Espanya, la primavera del 2012 el Banc Central Europeu va fer una gran aportació econòmica que es va concentrar en el sistema bancari.

La crisi econòmica ha accentuat les diferències existents en el si de la Unió Europea: els països rics (**Alemanya, els Països Baixos, Finlàndia**) han mantingut el nivell que tenien, mentre que els països del sud d'Europa han disminuït la seva renda, i s'ha erosionat molt l'estat del benestar de què gaudien els seus habitants. Al mateix temps, el sentiment europeu s'ha anat deteriorant amb el temps: a la desconfiança envers les institucions i les autoritats europees, s'hi han afegit creixents desavinences entre els estats membres: el nord d'Europa desconfia dels països del sud, mentre que aquests veuen en els primers els responsables de les polítiques d'austeritat i les retallades.

Participació en les eleccions al Parlament Europeu

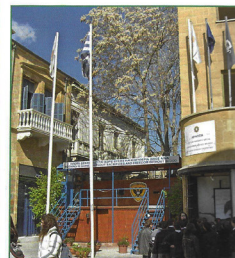

Activitats

- Quins són els requisits que han de complir els països que es volen adherir a la Unió Europea?
- Enumera els fets que dificulten l'entrada de Turquia a la Unió Europea.
- Quins són els estats que han estat intervinguts en els darrers anys per la UE?
- Quines conseqüències té aquest fet per a aquests països?
- Quins efectes ha tingut per a la Unió Europea la crisi econòmica actual?

i Turquia i Xipre

Xipre va obtenir la independència de la Gran Bretanya l'any 1960. La seva població es divideix entre una majoria de persones de parla i costums grecs i de religió cristiana ortodoxa (els grecopriotes), i una minoria de costums turcs i religió islàmica (els turcopriotes). L'estiu del 1974, Turquia va envair i ocupar un terç de l'illa i en va expulsar tots els ciutadans grecopriotes. Més endavant, en aquest territori es va proclamar la República Turca del Nord de Xipre, que no és reconeguda internacionalment. L'any 2004 la part grega de Xipre va entrar a la Unió Europea. La UE exigeix que Turquia retiri el seu exèrcit de Xipre i faciliti la reunificació de l'illa.

△ Nicosia, la capital de Xipre, està dividida en dues parts per l'anomenada línia verda. Fins l'any 2003, el pas entre la banda turca i la grega només es podia fer a través del punt de control de Ledra, a la imatge.

AC

- Llegeix el text. Quina és la composició ètnica de Xipre? Cerca a Internet quina és l'actitud de la UE davant el conflicte xipriota? Coneixes algun conflicte similar més recent en un altre lloc d'Europa?
- Observa i descriu el gràfic. Quines creus que són les raons dels baixos índexs de participació en les eleccions al Parlament Europeu?

Per acabar d'incloure la perspectiva de futur es podria...

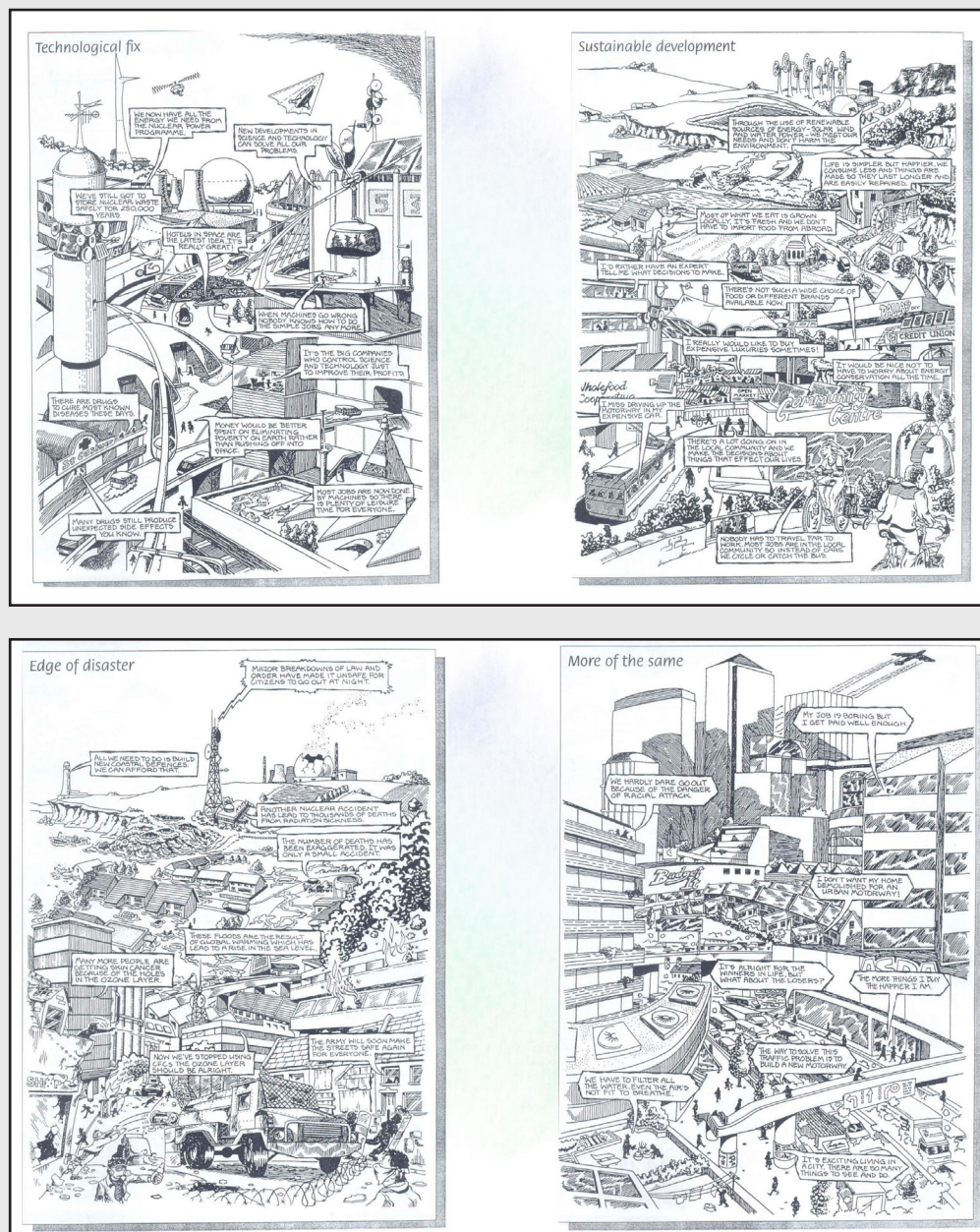
- Afegir articles amb opinions contrastades que proposin canvis en el model de la UE.
- Proposar activitats imaginatives per pensar quines podrien ser les prioritats de la UE del futur.

Imatge 28. Com imaginar futurs alternatius?

- Quina de les imatges penses que serà el nostre futur?
- Tal i com ha evolucionat la teva ciutat en el passat i com està canviant en el present, quin dels futurs sembla que tindrà?
- Penses que hi ha un altre futur que no estigui contemplat a les imatges?
- Quina o quines de les imatges són futurs possibles? Quina o quines són futurs probables? Quina o quines són futurs desitjables?
- Sobre el futur desitjable, què és el que hauria de fer la ciutadania per aconseguir-lo? I què hauria de fer el poder polític? I què hauries de fer tu?

Permet veure quin és el futur que es vol i què s'ha de fer per aconseguir-lo.

#9 Perspectiva de futur

Fomenta la presa de consciència sobre les conseqüències, tant positives com negatives, de les accions que es duen a terme.

Permet valorar diferents escenaris de futur en funció de diferents models de producció.

Per saber-ne més...

Anguera, Carles (2016). Recursos para el aula: Rueda de futuros. *Íber. Didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, 82. 77-78.

Anguera, Carles and Santisteban, Antoni (2016). Formación de la conciencia histórica y educación para el futuro. *Clio & Asociados*. 18 y 19. Santa Fe / La Plata, República Argentina.

Hicks, David (2006). *Lessons for the future. The Missing Dimensions in Education*. Oxford: Trafford Publishing.

Sardar, Ziauddin (2015). Postnormal times revisited. *Futures* 67.